

Advies

Van: Kwaliteitsinstituut Wbtv
Aan: Raad voor Rechtsbijstand
Betreft: Toetskader tolk- en vertaaltoetsen Wbtv
Datum: 23 april 2010

Inleiding

De Raad heeft begin 2009 op advies van het Kwaliteitsinstituut Wbtv beleid vastgesteld over inschrijving in het Rbtv. Uitgangspunt daarvan is dat tolken en vertalers alleen kunnen worden ingeschreven in dat register op basis van een tolk- of vertaaldiploma op minimaal bachelorniveau of als zij met goed gevolg een door de Raad voor Rechtsbijstand erkende tolk- of vertaaltoets hebben afgelegd.

Het Kwaliteitsinstituut Wbtv beschikt zelf niet over voldoende deskundigheid om beleid over toetsen te ontwikkelen en heeft daarom gebruik gemaakt van bestaande deskundigheid bij het Platform Sector Tolken en Vertalen in Nederland (PSTEVIN) waaraan o.a. tolk- en vertaalopleidingen, het Overleg Vertaalopleidingen Nederland (OVN), de Stichting Nederlandse Examens Vertalers en Tolken (SNEVT) en de tolk- en vertaalbranche deelnemen. Een vanuit het Platform Sector Tolken en Vertalen in Nederland (PSTEVIN) ingestelde werkgroep 'Kader voor toetsen' heeft voor het Kwaliteitsinstituut een raamwerk ontwikkeld.

In juni 2009 heeft het Kwaliteitsinstituut een eerste tussenrapportage besproken en een aantal uitgangspunten vastgesteld. Op basis daarvan heeft de genoemde werkgroep haar werkzaamheden voortgezet en een eindrapport geformuleerd. Dit rapport is tijdens de vergadering van het Kwaliteitsinstituut Wbtv op 4 februari 2010 besproken.

Advies

Het Kwaliteitsinstituut Wbtv adviseert de Raad een toetskader vast te stellen conform de inhoud van het eindrapport van de werkgroep 'Kader voor toetsen'.

- 1) Het toetskader gaat uit van integrale toetsen. Tijdens een tolk- of vertaaltoets moet worden vastgesteld of de tolk of vertaler aan alle vereisten uit artikel 3 van de Wbtv voldoet. Uitzondering hierop vormt de vertaalattitude in de vertaaltoets. Deze is in een toets niet te meten omdat het daarbij vooral gaat om ethiek. De klachtenregeling uit de Wbtv biedt voldoende garanties om het ontberen van de juiste attitude aan de kaak te stellen, zeker nu de Gedragscode Wbtv beschikbaar is als handreiking voor tolken en vertalers en opdrachtgevers en als referentiekader voor de behandeling van klachten.
- 2) De toetsen moeten de werkelijkheid van professioneel tolken en vertalen zoveel mogelijk benaderen. Bovendien moeten ze een algemeen karakter hebben en dus niet specifiek zijn gericht op werkzaamheden in het justitie- of een ander specifiek domein.

- 3) De tolktoets dient zo te zijn ingericht dat is vast te stellen of de tolk:
- beschikt over het vermogen om een boodschap van en naar de bron- en doeltaal mondeling, duidelijk en zo getrouw mogelijk, met behoud van nuances en rekening houdend met mogelijke cultuurverschillen over te brengen, zodat gesprekspartners die elkaars taal niet verstaan, toch goed met elkaar kunnen communiceren.
 - in staat is de brontaaluiting goed te begrijpen en correct en nauwkeurig over te brengen in de doeltaal, met inachtneming van de grammaticale, lexicale, terminologische en culturele conventies.
 - cultuurbepaalde eigenheid van de brontaal kan overbrengen en die eigenheid op equivalente wijze kan omzetten in de doeltaal, met inachtneming van onder andere realia, regionale en diachrone diversiteit.
 - zich integer en onpartijdig opstelt, beleefd reageert en naar de te vertolken personen vertrouwen uitstraalt. Oogcontact is hierbij essentieel. De tolk bemoeit zich niet inhoudelijk met het gesprek; hij zorgt ervoor dat partijen elkaars uitingen eensluidend interpreteren.
- 4) De tolktoets bestaat uit drie onderdelen:
- a) Consecutief tolken: 6 minuten (3 minuten van taal A naar taal B en 3 minuten van taal B naar taal A)
 - b) Gesprekstolken (30 minuten)
 - c) Vertaling á vue (10 minuten)
- Onderdeel a en b worden opgenomen en vastgelegd op beeld- en geluidsdrager.
- 5) De prestaties van de toetskandidaat worden getoetst op
- Getrouwheid: er wordt bepaald of de oorspronkelijke boodschap juist en volledig is overgebracht:
 - o de oorspronkelijke informatie wordt weergegeven zonder weglatingen of onterechte toevoegingen of foute uitlatingen (zoals het tegengestelde beweren);
 - o de kandidaat toont aan dat hij de inhoud heeft begrepen;
 - o feiten worden juist en volledig weergegeven.
 - Stemgebruik: de tolk is goed verstaanbaar, past toon, taalregister en intonatie aan de situatie aan, heeft mogelijk een accent dat voor geen van de gesprekspartners storend is.
 - Tolkhouding: de tolk komt professioneel over, is beleefd en onpartijdig, geeft de cliënt vertrouwen, vraagt niet al te vaak om herhalingen en weet cultuurverschillen goed op te lossen. Zij/hij valt de spreker niet in de rede en gaat niet in discussie met de cliënt, heeft goede communicatieve vaardigheden en komt overtuigend over. Bovendien is de tolk inventief in het vinden van een oplossing bij een vertaalprobleem, past zij/hij zich aan de situatie aan (maakt voldoende rapport met de sprekers), geeft geen eigen commentaar, bemoeit zich niet inhoudelijk met het gesprek en zorgt ervoor dat partijen elkaars uitingen eensluidend interpreteren.
 - Taalvaardigheid en taalgebruik: de tolk heeft een correcte en nauwkeurige woordkeuze en terminologiegebruik, past de grammatica op een correcte wijze toe en heeft een correcte uitspraak.
- 6) De kandidaat moet op alle facetten voldoende scores om voor de toets te slagen. Bij een onvoldoende op een of meerdere onderdelen van de toets wordt gemotiveerd waarom de kandidaat-tolk niet geslaagd is en wat hij kan doen om de volgende keer wel te slagen. De motivering is een validering van de beoordeling, waarbij zo precies mogelijk aangegeven wordt waarom er een onvoldoende is gegeven. Bij het geven van een voldoende is het niet nodig te motiveren waarom de kandidaat-tolk voor de toets is geslaagd.

De toets wordt beoordeeld door twee beoordelaars met tolkervaring in beide werktalen (voor iedere taal één native speaker) en een voorzitter die ervaring heeft met het maken, afnemen en beoordelen van toetsen.

- 7) De vertaaltoets dient zo te zijn ingericht dat is vast te stellen dat de kandidaat beschikt over het vermogen om:
- teksten van uiteenlopende soort, moeilijkheidsgraad en mate van specialisatie nauwkeurig en consistent te vertalen, conform de cultuurbepaalde eigenheid van de tekst in bron- en doeltaal en rekening houdend met de eisen van de opdrachtgever. Het gaat in feite om het vermogen om de drie fasen van het vertaalproces te beheersen: het begrijpen van de brontekst, het deverbaleren van de daarin verwoorde boodschap en het herformuleren van die boodschap in de doeltaal. Vertaalcompetentie impliceert dan ook het vermogen om problemen te onderkennen en vervolgens op verantwoorde wijze op te lossen, gebruik makend van geschikte vertaal- en zoekstrategieën, adequate vertaaltechnieken en passend taalregister.
 - allereerst de te vertalen tekst inhoudelijk te begrijpen en vervolgens de doeltaal correct te gebruiken, wat onder meer een consistente toepassing van de tekstuele conventies van de doeltaal veronderstelt.
 - cultuurbepaalde eigenheid van teksten in de brontaal te onderkennen en die eigenheid op equivalente wijze om te zetten in de doeltaal, met inachtneming van met name realia, regionale en diachrone diversiteit.

- 8) De vertaaltoets bestaat uit het vertalen van twee teksten van in totaal 600 woorden. De teksten zijn van algemene, maatschappelijke, informatieve aard. Ze verschillen per vertaalrichting van inhoud en karakter, maar zijn wel van gelijke zwaarte. Om zoveel mogelijk de praktijk te benaderen krijgt elke te vertalen tekst een korte inleiding waarin aangegeven staat wat de doelgroep en het gebruiksdoel van de vertaling zijn. Hierin staan aanwijzingen die de kandidaten in staat stellen om weloverwogen keuzen te maken tussen bijvoorbeeld officieel taalgebruik en publieksvoorlichtingstaal, tussen hoogdravend schrijven en gebruik van alledaagse taal, enzovoort.

Er worden zoveel mogelijk 'niet-defecte' teksten gekozen. Dat wil zeggen dat de teksten een vertaler niet voor problemen mogen stellen die slechts op te lossen zijn door ruggespraak te houden met de auteur van de tekst of met een collega, door overleg te voeren met de opdrachtgever of door andere soortgelijke 'externe' interventies. De opgave functioneert als zelfstandige tekst met al zijn taalkundige, grammaticale en inhoudelijke deficiënties, kortom het moet een tekst zijn zoals die echt in de praktijk voorkomt. Met andere woorden: taalfouten, kromme zinnen, onlogische verbanden en dergelijke blijven staan, zolang deze geen onoverkomelijke interpretatieproblemen opleveren. Het is juist de taak van de vertaler om een coherente vertaling te vervaardigen onafhankelijk van de formele en inhoudelijke kwaliteit van de brontekst. Interpretatiemoeilijkheden daarentegen mogen best voorkomen, mits ze met normaal analytisch vermogen eenduidig zijn op te lossen. Wat absoluut vermeden moet worden, is dubbelzinnigheid, noodzaak om te gokken over de interpretatie, inhoudelijke onduidelijkheid waar de vertaler zonder externe hulp niet uitkomt.

De opgaven dienen voldoende cultuurbepaalde elementen te bevatten om de culturele competentie van de kandidaten op een valide wijze te kunnen toetsen.

- 9) De prestaties van de toetskandidaat worden getoetst op het vermogen een correcte, consistente en vooral op de in de inleiding van de opgaven omschreven doelgroep(en) gerichte vertaling te produceren. De vertaling moet de boodschap van de brontekst overbrengen, zodat het gebruiksdoel van de tekst gelijk blijft.

- 10) De vertalingen worden beoordeeld als zelfstandige producten die zonder reserves bruikbaar moeten zijn. Ze dienen aan de eis te voldoen dat de betekenisinhoud van de brontekst in de doeltaal juist, consistent en volledig is weergegeven.

Dat houdt in dat de vertaling in principe met een laatste correctie voor publicatie geschikt gemaakt zou kunnen worden zonder dat het nodig is de brontekst te raadplegen. De vertaling mag geen storende grammaticale en lexicale fouten bevatten die het gebruik van de tekst in de weg staan, ze moet vlot leesbaar zijn en, wat stilistische keuzen betreft, optimaal toegesneden zijn op de beoogde lezers. Dit houdt in dat zowel tekstvorm als tekstinhoud zijn gekozen volgens de voor de betreffende teksttype in de doeltaal gangbare normen. In de beoordeling kan dit tot uiting komen door twee fasen te doorlopen: het vertaalproduct als autonome tekst en een contrastieve vergelijking.

- 11) De beoordelaars dienen zelf ervaren vertalers en native speakers te zijn van de doeltaal. Bovendien moeten ze een zeer grote (near native) passieve kennis hebben van de brontaal. Per vertaalrichting wordt er een commissie gevormd bestaande uit drie inhoudelijke beoordelaars (native speakers doeltaal) en een 'externe' voorzitter, zijnde een van de drie beoordelaars van de commissie voor de omgekeerde vertaalrichting (native speaker brontaal). Op die manier kunnen zes mensen twee commissies vormen voor vertaalrichting taal A naar taal B en vertaalrichting taal B naar taal A. Omwille van een zo groot mogelijke objectiviteit wordt de voorkeur gegeven aan drie inhoudelijke beoordelaars (native speakers doeltaal) en een voorzitter. Waar dat niet uitvoerbaar is, kan wellicht volstaan worden met twee in plaats van drie inhoudelijk beoordelaars.
- 12) Het resultaat van de toets is uitsluitend 'geslaagd' of 'niet geslaagd'. Indien een kandidaat niet geslaagd is wordt, bij wijze van motivering, zo precies mogelijk aangegeven waarom zijn prestatie onvoldoende is.
- 13) Voor een toelichting op bovenstaande verwijst het Kwaliteitsinstituut Wbtv naar het eindrapport van de werkgroep Kader voor toetsen dat als bijlage bij dit advies is gevoegd.
- 14) Het Kwaliteitsinstituut adviseert de Raad verder om een pilot te organiseren waarin in een beperkt aantal talencombinaties/vertaalrichtingen ervaring wordt opgedaan met tolk- en vertaaltoetsen.
- 15) De Raad moet verder de uniforme opzet, afname en beoordeling van de toetsen borgen zodat ongeacht de talencombinatie, vertaalrichting en/of de instelling of deskundige die de toetsen afneemt, het resultaat gelijkwaardig is. Hiertoe is het noodzakelijk om de algemene uitgangspunten en opzet nader uit te werken in protocollen en beschrijvingen van de (voorbereiding op en het afnemen van) toetsen en de beoordeling, standaardformulieren (voor de beoordeling), en eisen waaraan de instelling of toetsdeskundige moet voldoen. De eindproducten van dit traject vormen de beoordelingscriteria die de Raad kan hanteren bij het aanwijzen van instellingen en deskundigen die toetsen kunnen afnemen. Het verdient de voorkeur om de ontwikkeling, het aanbieden en beoordelen van individuele toetsen zoveel mogelijk onder centrale regie uit te voeren. Daarbij zou idealiter aansluiting moeten worden gezocht bij bestaande kennis en ervaringen uit het Kernteam Kwaliteitsnormering tolken en vertalers, het reguliere tolk- en vertaalonderwijs en toetsing van studenten (SNEVT).
- 16) De Raad dient de mogelijkheden te verkennen om een structuur in te richten waarmee de vraag naar toetsen kan worden gemonitord. Daarbij valt zowel te denken aan de vraag vanuit tolken en vertalers, als vanuit opdrachtgevers.

- 17) Tolken en vertalers moeten vooraf reële verwachtingen hebben van de opzet van de toetsen, de wijze van beoordeling, de moeilijkheid en de validering. De Raad moet erop toezien dat de toetsende instelling voorziet in adequate voorlichting en/of testtoetsen.

Datum 29 april 2010

Mr. A.R. van der Winkel, MPM
Voorzitter

